

“El projecte de l’Espanya plural va fracassar”

La divergència entre l’Espanya plural i l’Espanya unitària de la dreta i del liberalisme del XIX es torna a donar ara, amb la revifalla dels dos corrents unitaristes històrics. L’historiador Borja de Riquer enllaça la situació del XIX amb l’actual, en aquesta entrevista.

“Hem perdut l’oportunitat de plantejar la qüestió de les identitats en un marc de mútua comprensió.”

Borja de Riquer (Barcelona, 1945), catedràtic de la Universitat Autònoma de Barcelona i autor d’obres sobre la Lliga Regionalista i Francesc Cambó, i més encara, ha publicat a Eumo el llibre *Identitats contemporànies: Catalunya i Espanya*, recull d’estudis sobre el triomf de la idea de l’Espanya única damunt els projectes pluralistes.

—Al llibre, hi estúdieu la imposició, el XIX, de la idea de l’Espanya única i castellanitzadora contra l’Espanya plural. Podia haver estat d’una altra manera?

—Sí. Em penso que és una hipòtesi plausible, que hauria cristal·litzat, si s’hagués imposat el projecte republicà federal, si la Primera República hagués pogut consolidar el projecte polític. No era solament la implantació del model federal americà en detriment del model centralista francès, era comptar amb una visió plural d’Espanya, en un pacte polític comú, dins el qual hi ha pàtries diferents que tenen dret a formes pròpies de govern. Una altra hipòtesi és la via intermèdia dels regionalistes, defensada per certs sectors conservadors, com els federalistes bascos i els provincialistes catalans (Mañé i Flaquer), que proposen una cosa similar a la monarquia austro-hongaresa. La Renaixença és un altre dels projectes de l’Espanya plural.

—Quines forces, quines idees bàsiques, fan fracassar aquests projectes?

—La tradició centralista dels Borbons que fa seva el liberalisme de Cadis i la dreta catòlica.

—Per què és unitarista el liberalisme?
—La influència del model francès hi és molt forta. També hi ha el pes de la tradició administrativa dels Borbons, que no es trenca mai. I no parlem de la preeminència dels militars, com explicava molt bé Ernest Lluch.

—Quin pes hi tenen els militars, a Catalunya?

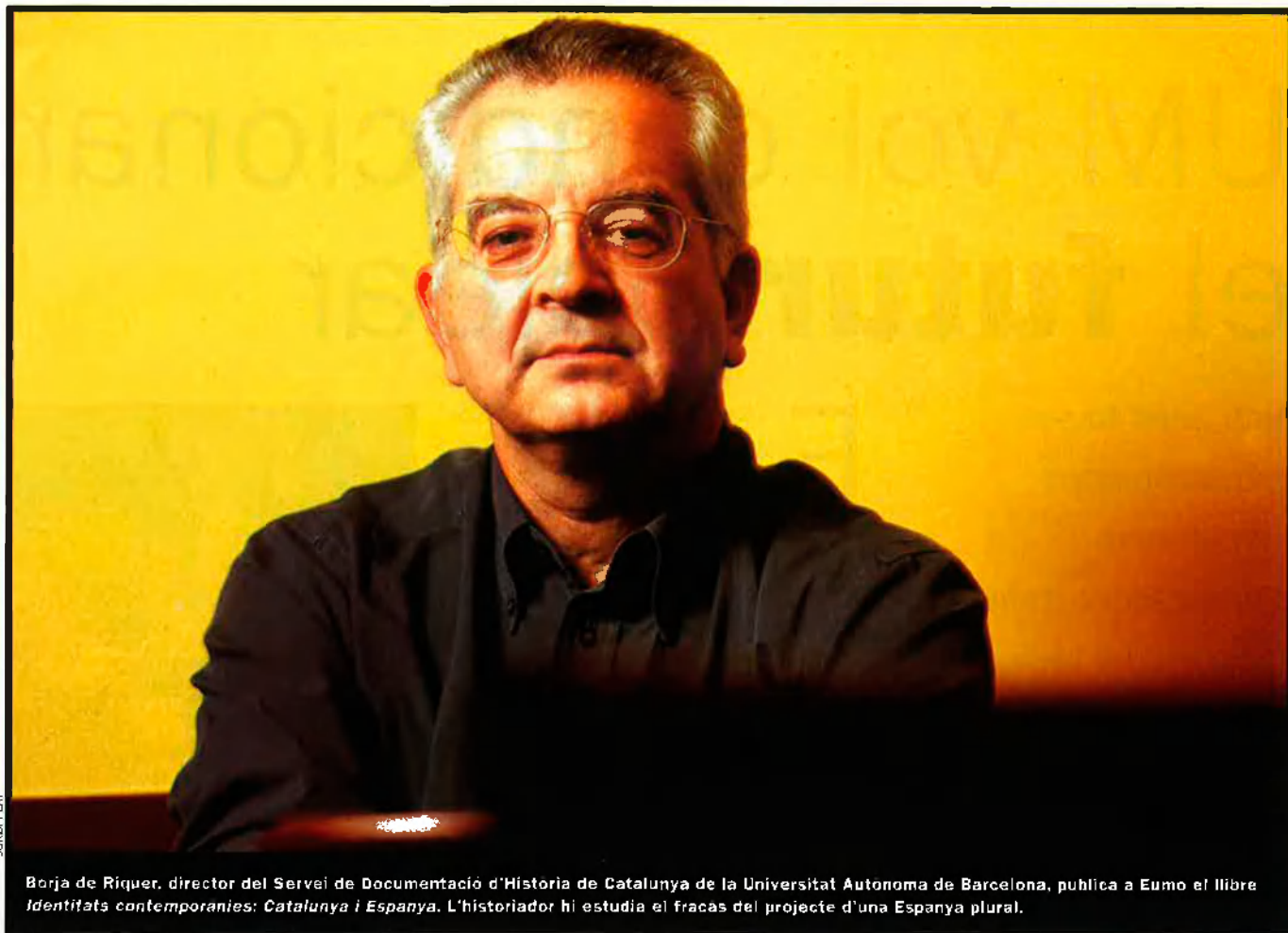
—Des del 1714, i en una gran part del XIX, Catalunya és un país ocupat militarment i les autoritats fonamentals són militars. La capitania general de Catalunya té més soldats per habitant que cap altra, el doble de la segona. La majoria de governadors civils són militars. Durant un setanta per cent del XIX, Catalunya viu en estat de guerra o d’excepció, és a dir, sense garanties constitucionals. Les constitucions liberals, per als catalans, són paper mullat.

—Quins efectes té la utilització dels militars per a imposar el model unitarista?

—La nacionalització que es vol imposar, com que va acompanyada d’unes formes autoritàries i d’una ineficàcia administrativa tan gran, té un escàs atractiu per als catalans. No té capacitat de convenciment, no és percebuda com a projecte de futur millor.

—El 31, si més no a Catalunya, no hi fracassa el centralisme?

—El 31 és un pacte possibilista, com ho ha estat el de la transició, en el qual hi ha acords, no convenciments. Ningú no convenç del tot ningú. El de l’any 1931 és un pacte de *conllevança*, que deia Ortega, i el de la transició, pragmàtic.

JORDI PLAY

Borja de Riquer, director del Servei de Documentació d'Història de Catalunya de la Universitat Autònoma de Barcelona, publica a Eumo el llibre *Identitats contemporànies: Catalunya i Espanya*. L'historiador hi estudia el fracàs del projecte d'una Espanya plural.

—Per què els aires que ens arriben de l'interior de la Península són ara més centralistes i unitaris que mai?

—Hi ha dos corrents. L'un és més il·lustrat, neo-orteguà, defensat des d'una posició liberal, i considera que amb la constitució i la transició s'ha desdibuixat això d'Espanya com a nació i cal reforçar-la, si bé cal també entendre els altres. I un corrent més dur, hereu de Menéndez Pelayo, intransigent i essencialista, que pensa que la Constitució fa concessions excessives, que ETA és un problema d'ordre públic i que el problema greu és el nacionalisme basc. I que vol recuperar el terreny perdut amb el PP.

—Tots dos corrents sumen forces, oi?

—Amb procediments diferents, sí.

—El primer corrent seria més present al PSOE i el segon, al PP?

—El PP aplega gent de tots dos, però, dins l'òrbita del PSOE, també n'hi ha de tots dos corrents.

—Els historiadors espanyols s'han passat als aires unitaristes?

—Alguns. N'hi ha que connecten amb aquest ambient i intenten de treure'n profit. Per exemple, la Real Academia de la Historia. Fa vint anys, els llibres *Espanya. El ser de Espanya* —el títol ja paga— i *Espanya como nación*, no s'haurien publicat. No hi havia l'ambient idoni.

—Perquè llavors aquests aires eren contaminats de franquisme i ara ja són nets, democràticament nets...

—És veritat. Fa vint anys, tota reivindicació del nacionalisme espanyol feia pudor de franquisme, sí. Però em penso que s'ha perdut l'oportunitat històrica de plantejar la qüestió de les identitats en un debat intel·lectual i polític de comprensió mútua de convivència. No es tracta que ningú convenci ningú, sinó que llegeixin.

—Però per què s'ha tornat al temps del franquisme més dur?

—Per moltes raons. La responsabilitat és dels intel·lectuals, però també dels polítics, tant catalans com espanyols, a més dels bascos, és clar. D'una banda, la política cultural del PSOE al govern no va afavorir gaire la idea de la pluralitat identitària. El PSOE no va tenir cap projecte explicatiu de les identitats diferent del de les dretes, cosa que em sembla lamentable. Per no fer, no es van atrevir ni a convertir el ministeri de Cultura en el de les Cultures.

—O suprimir-lo, com a Alemanya.

—O suprimir-lo. I en el cas català s'ha llençat per la finestra una bona part del prestigi que tenia el catalanisme polític a la transició en el conjunt de l'estat. I la política oficial catalana des del 1980 ha deteriorat profundament la imatge de Catalunya, del catalanisme, a fora.

Lluís Bonada